

Διαδικτυακή Ημερίδα:

«Παρατεταμένη Πανδημία – Ψυχική Ανθεκτικότητα – Σχολική Βία/Παραβατικότητα»

Σάββατο, 12 Μαρτίου 2022

Καθηγητής Κωνσταντίνος Ν. Φελλάς

Η «Ψυχο-Κοινωνική κληρονομιά» της πανδημίας στις ζωές των παιδιών μας

1. Εισαγωγή

Τέτοια μέρα, πριν από ακριβώς δύο χρόνια ζούσαμε στην Κύπρο το πρώτο lockdown, ως πρώτη αντίδραση για την αντιμετώπιση του άορατου εχθρού, της πανδημίας. Αυτή η πρωτόγνωρη κατάσταση μας βρήκε αρκετά απροετοίμαστους από πολλές απόψεις. Κανένας μας δεν φανταζόταν ότι η πανδημία και οι συνέπειές της θα μας συνόδευαν για τα επόμενα δύο χρόνια, μα και για άλλα τόσα με τις πιθανές μακροχρόνιες επιπτώσεις της στην ψυχική μας υγεία. Ο πανδημικός ιός που απειλεί την καθημερινότητά μας τα τελευταία δυο χρόνια έχει αφήσει ένα βαθύ αποτύπωμα στην ψυχολογία μας. Η απειλή του ιού Covid-19 σε συνδυασμό με την οικονομική ανασφάλεια και τα απαγορευτικά μέτρα έχουν δοκιμάσει και ακόμη δοκιμάζουν τις αντοχές όλων μας, ενώ αρκετοί από εμάς αισθάνονται ότι έχουν εγκλωβιστεί σε μια παρατεταμένη δοκιμασία.

Ο θυμός, η απόγνωση, η αβεβαιότητα, ο φόβος, η μοναξιά και ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι μία σειρά από αρνητικά συναισθήματα που έχουν δημιουργηθεί στους συμπολίτες μας ως επακόλουθο της πανδημίας, ενώ οι διάφορες επιστημονικές έρευνες μας προειδοποιούν για τις βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες συνέπειες όλων όσων ζούμε στη ψυχική μας υγεία.

Τραγικά όμως ο χρόνος αυτός έχει χαράξει αλύπητα **αυτούς** που έχουν νοσήσει, που έχουν διασωληνωθεί, που ως συγγενείς και αγαπημένα πρόσωπα πέρασαν μέρες αγωνίας για τον δικό τους ασθενή, **για αυτούς** που βιώνουν ένα ανολοκλήρωτο πένθος για την απώλεια των αγαπημένων τους οι οποίοι έφυγαν ασυντρόφευτοι.

Παρακολουθώντας τις ειδήσεις, τις συζητήσεις και τις διάφορες αναλύσεις των γεγονότων που επιχειρούνται μέσα από ποικίλα μέσα μαζικής ενημέρωσης, διαπιστώνει κανείς μια συνεχή αναφορά στη δεινή θέση από την οποία καλείται η νέα γενιά να εκκινήσει την πορεία της, καθώς και τα τεράστια προβλήματα που την απειλούν, ως αποτέλεσμα των πρόσφατων δυσκολιών που αναφύονται λόγω της πανδημίας.

2. Πανδημία και νέα γενιά

Η πανδημία COVID-19, με την απομόνωση, τους περιορισμούς στις επαφές και την οικονομική επιβάρυνση, έχει επιβάλει πρωτόγνωρες αλλαγές στη ζωή 1,6 δισ. παιδιών και εφήβων ανά το παγκόσμιο. Η μαζική ψυχολογία φόβου, ο εγκλεισμός, η επιτακτική ανάγκη συμφιλίωσης με την απώλεια της ελευθερίας τους, η απουσία του σχολικού πλαισίου, του παιχνιδιού και των αγαπημένων φίλων κατά την περίοδο του lockdown, έχουν διαταράξει το επιθυμητό αίσθημα ασφάλειας και έχουν αποσυντονίσει ένα από τα βασικά «κύτταρα» της ανυρώπινης ύπαρξής τους, που δεν είναι άλλο από την κοινωνικότητα.

Οι επιπτώσεις των απαγορευτικών και περιοριστικών μέτρων στην οικονομία είναι μετρήσιμες. Παρόλα αυτά, υπάρχουν και συνέπειες που είναι δύσκολο να αποτυπωθούν με νούμερα, όπως εκείνες που αφορούν την ψυχο-κοινωνική υγεία των παιδιών και των νέων μας και που σαν βαριά κληρονομία θα τους ακολουθούν τουλάχιστον για τα επόμενα χρόνια. Πρόσφατες επιστημονικές έρευνες σε ΗΠΑ, Βρετανία, Ιταλία, Ισπανία και Κίνα καταγράφουν δυσκολία συγκέντρωσης σε παιδιά και εφήβους, νωχελικότητα, νευρικότητα, δυσφορία, μοναξιά, αϋπνίες, άγχος και μειωμένη δραστηριότητα, ως κάποιες από τις βασικές συνέπειες που εντοπίζονται στις νεαρές αυτές ηλικίες εξαιτίας της παρατεταμένης πανδημίας.

Η πρόσφατη έκθεση του Ευρωπαϊκού Ιδρύματος για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας (Eurofound), που αφορά στις επιπτώσεις της πανδημίας στους νέους, αναφέρει ανάμεσα σε άλλα ότι η πανδημία είχε καταστροφικές επιπτώσεις στην ψυχική ευημερία των νέων. Το μειωμένο επίπεδο ικανοποίησης από τη ζωή και ψυχικής ευεξίας που εντοπίζει η έρευνα σχετίζεται, όπως φαίνεται, με τους περιορισμούς που τέθηκαν σε εφαρμογή και το κλείσιμο των σχολείων.

Η ασθένεια από την νόσο COVID-19 εισέβαλε σαν ένα αναπάντεχο ενδεχόμενο στη ζωή των παιδιών μας. Ο απροσδιόριστος φόβος που υπάρχει στο προσκήνιο σε σχέση με την υγεία, οι οικονομικές δυσκολίες που εντάθηκαν, καθώς και οι αποκλεισμοί της κοινωνικότητάς μας εξ αιτίας των περιοριστικών μέτρων, μετέτρεψαν τους νέους σε ευπαθή ομάδα, σε ό, τι αφορά τις ψυχο-κοινωνικές επιπτώσεις της πανδημίας. Τα προβλήματα από την υποχρεωτική τηλεκπαίδευση, τις τυχόν οικονομικές δυσχέρειες των οικογενειών, καθώς και τον απροσδιόριστο και συνεχή φόβο για την υγεία συμβαίνουν σε μία κρίσιμη αναπτυξιακή φάση, όχι μόνο σωματική αλλά και πνευματική, για πολλά παιδιά και έφηβους. Η πανδημία έχει κοστίσει στα παιδιά και στους εφήβους την ομαλή κοινωνικοποίησή τους.

Εδώ και δύο χρόνια οι νέοι, λόγω πανδημίας, ζουν τη ζωή τους σε εικονική πραγματικότητα. Τα παιδιά και οι έφηβοι, λόγω των περιοριστικών μέτρων, ήρθαν σε επαφή με μία νέα πραγματικότητα, την τηλεκπαίδευση, χρησιμοποιώντας έτσι το διαδίκτυο πολλαπλάσιες ώρες σε σχέση με το παρελθόν. Η υποχρεωτική σχεδόν υπερέκθεση των ηλικιακών αυτών ομάδων στο διαδίκτυο τις καθιστά πιο ευάλωτες και περιορίζει σε μεγάλο βαθμό την κοινωνικότητά τους, θέτοντας φραγμούς στις διαπροσωπικές τους σχέσεις και στη φυσική επικοινωνία τους με άλλους και ειδικότερα με συνομηλίκους τους. Η νέα πραγματικότητα ανέδειξε όχι μόνο τους κινδύνους που ελλοχεύουν από τη χρήση του διαδικτύου, αλλά και τον ουσιαστικό

μετασχηματισμό των εκπαιδευτικών ανισοτήτων. Έναν μετασχηματισμό που καθιστά τους νέους από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες ακόμη πιο ευάλωτους, ακόμη πιο αδύναμους, πιο άνισους, πιο αδικημένους, μετατρέποντας παράλληλα την εκπαίδευση από κοινωνικό αγαθό, σε αντίστοιχο προνόμιο. Οι ανισότητες σε συνθήκες κρίσης ανθίζουν και οι κίνδυνοι πολλαπλασιάζονται. Είναι υποχρέωσή μας να εντοπίζουμε τα ζητήματα που αναδύονται και να επιδιώκουμε την αντιμετώπισή τους.

3. 3^ο Νέο-Βαρόμετρο

Στην πρόσφατη Παγκύπρια έρευνα που διενεργήθηκε από τον Οργανισμό Νεολαίας Κύπρου και το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας αποτυπώνεται με μία σειρά αρνητικών συναισθημάτων η ψυχολογική και συναισθηματική κατάσταση των νέων μας, έτσι όπως εξελίχθηκε με τα νέα δεδομένα που επικράτησαν και επικρατούν λόγω πανδημίας. Στην έρευνα συμμετείχαν 1000 νέοι και νέες ηλικίας 14-35 ετών, από όλη την Κύπρο.

Το 46% των νέων που έλαβαν μέρος στην έρευνα αναφέρει ότι η κατάσταση της ψυχικής του υγείας έχει χειροτερέψει λόγω πανδημίας. Με ποσοστό 71% των νέων ηλικίας 14-17 ετών που έλαβαν μέρος στην έρευνα, δήλωσαν ότι η ψυχική τους υγεία έχει επηρεαστεί προς το χειρότερο λόγω πανδημίας. Ενώ ποσοστό 29% της ίδιας ηλικιακής ομάδας, δήλωσαν ότι από την έναρξη της πανδημίας αισθάνθηκαν την ανάγκη για ψυχολογική στήριξη.

Όσον αφορά τα θέματα εκπαίδευσης υπό τις νέες συνθήκες της πανδημίας, τα παιδιά ηλικίας 14-17 δήλωσαν με ποσοστό 53% ότι αντιμετώπισαν σε αρκετά μεγάλο βαθμό δυσκολίες προσαρμογής της εκπαίδευσής τους στις νέες συνθήκες και με ποσοστό 24% δήλωσαν ότι αντιμετώπισαν σε αρκετά μεγάλο βαθμό δυσκολίες προσαρμογής στη χρήση νέων τεχνολογιών. Σημαντικότερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η προτίμησή τους στον τρόπο διεξαγωγής των μαθημάτων. Η συντριπτική πλειοψηφία (96%) των παιδιών ηλικίας 14-17 ετών δήλωσαν ότι προτιμούν τον παραδοσιακό τρόπο διεξαγωγής των μαθημάτων.

Ο φόβος για το μέλλον, η ανασφάλεια ως προς την εξεύρεση εργασίας και την επίτευξη των στόχων τους, καθώς και ο περιορισμός της κοινωνικότητας, περιφέρονται σαν μαύρο σύννεφο πάνω από το σημαντικότερο κύτταρο της κοινωνίας μας, τους νέους. Θα πρέπει να περάσουν μερικά χρόνια για να καταγραφούν οι συνέπειες του lockdown, των περιορισμών στις επαφές και της διαδικτυακής διδασκαλίας στα παιδιά και στους νέους αυτής της γενιάς.

Στο πλαίσιο αυτό και σε συνεργασία με τα Υπουργεία Υγείας και Παιδείας, έχει συσταθεί πρόσφατα ειδική επιτροπή επιστημόνων, η οποία τελεί υπό τον συντονισμό του ομιλούντος, με στόχο τη μελέτη των ψυχο-κοινωνικών επιπτώσεων της πανδημίας στα παιδιά και στους εφήβους. Τα δεδομένα που θα προκύψουν αναμένεται να παρέχουν μια ξεκάθαρη εικόνα για τα βιώματα, τις αντιλήψεις και τα συναισθήματα των παιδιών και των εφήβων μας για την πανδημία. Απώτερος στόχος είναι η ανάπτυξη και η υλοποίηση στοχευμένων υποστηρικτικών προγραμμάτων προς τις ηλικιακές αυτές ομάδες.

4. Πανδημία και σχέσεις παιδιών στο οικογενειακό περιβάλλον

Η πανδημία μετέβαλε κάπως απότομα την καθημερινότητα όλων μας και διατάραξε τις υπάρχουσες κοινωνικές σταθερές. Κυρίως οι έφηβοι, σε μία ηλικία που περιλαμβάνει σημαντικά και πολλαπλά ορόσημα για τη ζωή τους, βρέθηκαν αντιμέτωποι με μεγάλες και απότομες ανατροπές, γεγονός που είχε μεγάλο αντίκτυπο στην ψυχική τους υγεία.

Παράλληλα, τα περιοριστικά μέτρα και το lockdown, επηρέασαν σημαντικά τις σχέσεις των μελών της οικογένειας, σε κάποιες περιπτώσεις θετικά, δίνοντας την ευκαιρία στα μέλη της οικογένειας να κερδίσουν ποιοτικό χρόνο, ενισχύοντας τους μεταξύ τους δεσμούς, ωστόσο σε πολλές άλλες περιπτώσεις οι εντάσεις και οι συγκρούσεις στο οικογενειακό πλαίσιο εντάθηκαν.

Τα παιδιά και οι έφηβοι, ως ευαίσθητοι αποδέκτες, απορροφούν τους αρνητικούς συναισθηματικούς κραδασμούς των γονιών τους που συχνά πιθανό να βυθίζονται στα δικά τους προβλήματα και στις συνέπειες που έχει η κρίση της πανδημίας στην οικογενειακή, επαγγελματική και κοινωνική ζωή. Αυτό, σε συνδυασμό με τις συνέπειες της πανδημίας στην ψυχική υγεία των μελών της οικογένειας ατομικά, είναι δυνατό να διαμορφώσει ένα κλίμα συγκρούσεων και αρνητικών αλλαγών, καθιστώντας την οικογένεια δυσλειτουργική.

Η διαχείριση των επιπτώσεων της πανδημίας σε κάθε μέλος της οικογένειας ξεχωριστά, αλλά και στο σύνολό της, δεν μπορεί και δεν πρέπει να είναι δουλειά αποκλειστικά της οικογένειας και των μελών της. Το κράτος πρόνοιας, η επιστήμη, η εκπαίδευση, οι θεσμοί και οι φορείς της κοινωνίας έχουμε την υποχρέωση –κυρίως απέναντι στη νέα γενιά και τη μελλοντική ευημερία της- να αξιολογήσουμε τις επιπτώσεις που είχε η πανδημία στον θεσμό της οικογένειας και στις οικογενειακές σχέσεις, να προσμετρήσουμε τους παράγοντες που επηρέασαν αρνητικά αυτές τις σχέσεις και να σχεδιάσουμε δράσεις, πολιτικές και προγράμματα αντιμετώπισης των συνεπειών αυτών και ενδυνάμωσης σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο. Οι κραδασμοί των επιπτώσεων της πανδημίας, ειδικά στους νέους, θα κρατήσουν αρκετά χρόνια μετά το τέλος της. Αυτό που απομένει σε μας είναι να ενισχύσουμε την ανθεκτικότητα των νέων, να τους ενδυναμώσουμε ψυχο-κοινωνικά και να προνοήσουμε για ένα καλύτερο μέλλον.

5. Πανδημία και σχέσεις μαθητών – σχολείου/εκπαιδευτικών

Ο κορωνοϊός διέκοψε την εκπαίδευση σε κλίμακα που δεν έχουμε ξαναδεί. Μέχρι τα μέσα Απριλίου 2020, περισσότερο από το 90% των μαθητών παγκοσμίως δεν μπορούσαν να προσέλθουν στις αίθουσες διδασκαλίας. Το κλείσιμο επέφερε αρνητικά αποτελέσματα στην εκμάθηση, την ασφάλεια και την ευημερία των μαθητών, καθώς και στις σχέσεις με συμμαθητές και εκπαιδευτικούς, τραυματίζοντας την ψυχο-κοινωνική υγεία των παιδιών. Το κλείσιμο του σχολείου ανέδειξε τη σημασία της εκπαίδευσης για την ψυχική και σωματική υγεία των παιδιών.

Η θωράκιση της ψυχικής ανθεκτικότητας των παιδιών για αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας θα πρέπει να αποτελέσει βασικό στόχο της εκπαίδευσης. Οι εκπαιδευτικοί και η εκπαίδευση γενικότερα μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη δεξιοτήτων αντιμετώπισης του τραύματος στα παιδιά. Το κράτος και ειδικότερα η εκπαίδευση πρέπει να αντιμετωπίσουν την ευημερία και την κοινωνικοποίηση των παιδιών ως θέμα υψίστης σημασίας. Σίγουρα για τον σκοπό αυτό θα χρειαστεί να επενδύσει το κράτος σε πόρους, αλλά και οι εκπαιδευτικοί σε χρόνο και διάθεση, ώστε να εξοπλιστούν με γνώσεις και δεξιότητες για στήριξη των παιδιών που το έχουν ανάγκη.

Το εκπαιδευτικό καθήκον του σχολείου την δύσκολη αυτή εποχή της πανδημίας, αλλά και των ετών που ακολουθούν, δεν είναι απλώς να καλύψει το πρόγραμμα σπουδών, αλλά να θέσει τις βάσεις –γνωστικές και κοινωνικές- για ένα ελπιδοφόρο και φωτεινό μέλλον για τα παιδιά. Έτσι, η δημιουργία υποστηρικτικής κουλτούρας στα σχολεία μας και η παροχή ενός ασφαλούς περιβάλλοντος για όλα τα παιδιά, όπως επίσης και η προαγωγή της έκφρασης συναισθημάτων, καθώς και της επανασύνδεσης μεταξύ των μαθητών/τριών, αλλά και των εκπαιδευτικών, θα πρέπει να αποτελέσουν πρωταρχικούς στόχους του Υπουργείου Παιδείας και κάθε σχολείου για τις επόμενες ακαδημαϊκές χρονιές.

6. Ενίσχυση της ψυχο-κοινωνικής προσαρμογής των παιδιών στο σχολείο κατά την περίοδο της πανδημίας

Η επιστροφή στο σχολείο αποτέλεσε μία ιδιαίτερη συνθήκη όχι μόνο για τα ίδια τα παιδιά, αλλά και για τις οικογένειές τους, όπως επίσης και για το εκπαιδευτικό προσωπικό. Αυτή η ιδιαίτερη συνθήκη διαμορφώνεται με βάση την μοναδική εμπειρία της πανδημίας για κάθε μέλος της σχολικής κοινότητας ξεχωριστά.

Το σχολείο ως το πλαίσιο που προάγει, πέρα από τη μάθηση, και την ψυχο-κοινωνική ανάπτυξη και προσαρμογή των παιδιών, καλείται να δώσει το μήνυμα ότι υπάρχει φροντίδα και αλληλοϋποστήριξη σε αυτή τη δύσκολη περίοδο. Είναι υψίστης σημασίας να δοθεί έμφαση στην επανασύνδεση μεταξύ των μαθητών/τριών και να καλλιεργηθεί η θετική σκέψη, επισημαίνοντας την ικανότητα των ανθρώπων να «τα καταφέρουμε» παρά τις δυσκολίες. Αυτή η επανασύνδεση και αλληλεπίδραση των μαθητών/τριών είναι δυνατό να επιτευχθεί με την διάθεση χρόνου για συναναστροφή μέσα από δημιουργικές δραστηριότητες, ομαδικές ασκήσεις και συζητήσεις.

Το σχολείο είναι ένας ιδανικός χώρος για να δημιουργηθούν γέφυρες επικοινωνίας και διαλόγου με τα παιδιά. Η ενθάρρυνση της ανάπτυξης συζητήσεων δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να κατανοήσουν την κατάσταση στην οποία βρέθηκαν τα τελευταία δύο χρόνια, να διατυπώσουν απορίες, ανησυχίες, να εκφράσουν τα συναισθήματά τους και να καθησυχάσουν τους φόβους τους. Το μοίρασμα των εμπειριών και των σκέψεων μας κάνει να μη νιώθουμε μόνοι μας και ανακουφίζει την ψυχή μας, ενεργοποιώντας παράλληλα τρόπους αλληλοϋποστήριξης.

Τα παιδιά έχουν ανάγκη να στηριχτούν σε αισιόδοξες σκέψεις, να ενδυναμωθούν και να νιώσουν ότι έχουν τη δύναμη ατομικά και συλλογικά να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες. Χρειάζονται ενθάρρυνση για να ενδυναμώσουν τις μεταξύ τους σχέσεις και να ξεπεράσουν τον φόβο του ιού που τους στοίχησε την επαφή με τους άλλους. Στα παιδιά πρέπει να μιλάμε με ειλικρίνεια και να τα αντιμετωπίζουμε σαν μικρούς ενήλικες. Πολλά από αυτά έχουν βιώσει την απώλεια, τον φόβο της νόσησης, το άγχος και τη μοναξιά. Όπως τα έχουμε πιθανότατα βιώσει και πολλοί από εμάς τους εκπαιδευτικούς και γονείς. Η ενίσχυση της ψυχικής ανθεκτικότητας των παιδιών και η καλλιέργεια αισιόδοξων σκέψεων και αξιών που θα τους κινητοποιήσουν, είναι έργο συλλογικό και απαιτεί σίγουρα την σύμπραξη όχι μόνο των εκπαιδευτικών και των γονέων, αλλά και ολόκληρου του σχολείου, του Υπουργείου και διαφόρων σχετικών φορέων.

Η διεπιστημονική συνεργασία είναι σημαντική για την ολόπλευρη προσέγγιση των αναγκών, των δυσκολιών, των προκλήσεων και της προσαρμογής των παιδιών, αφού σε περιόδους κρίσης οι ανάγκες είναι ιδιαίτερα αυξημένες και η ανάπτυξη σχεδίων δράσεων και παρεμβάσεων χρήζει διεπιστημονικής συνεργασίας.

Η σωστή στήριξη από το κράτος, οι κατάλληλες υποδομές και η ανάπτυξη υποστηρικτικών προγραμμάτων, θα πρέπει να είναι το βασικό μέλημά μας ώστε τα παιδιά, οι έφηβοι και οι νέοι μας να αποκτήσουν ανθεκτικότητα μέσω της εμπειρίας της πανδημίας. Είναι επιτακτική ανάγκη να αλλάξει ριζικά μετά την πανδημία η δημόσια και θεσμική προσέγγιση έναντι της ψυχικής υγείας, ιδιαίτερα των παιδιών και των εφήβων. Η ενίσχυση των κοινωνικών δεσμών, μετά από μία τόσο σοβαρή κοινωνική κρίση, δύναται να οπλίσει τα παιδιά μας με υψηλότερα επίπεδα προσαρμοστικότητας και ανθεκτικότητας και να τους δώσει τη δυνατότητα να κοιτάζουν το μέλλον με περισσότερη αισιοδοξία.

7. Καταληκτικά Σχόλια

Φίλες και φίλοι,

Η σκιά της πανδημίας φαίνεται να πλανάται πάνω από τις σημαντικότερες πτυχές της ζωής των νέων μας ενισχύοντας το **γενικότερο αίσθημα αβεβαιότητας που επικρατεί, κυρίως γύρω από την οικονομική και την επαγγελματική τους αποκατάσταση**. Είναι φυσικό ότι αυτό το συναίσθημα της αβεβαιότητας καλλιεργεί την απογοήτευση και προωθεί τον εξανδραποδισμό των αξιών με αποτέλεσμα να έχουμε μια νέα γενιά που ξαφνικά καλείται να διαπιστώσει και να αποδεχθεί ότι το αύριο ενδέχεται να είναι χειρότερο από το σήμερα. Αυτή η εντύπωση που τείνει να γίνει πεποίθηση έχει ως αποτέλεσμα την προσκόλληση και συντήρηση στην υπάρχουσα κατάσταση, την αδυναμία και το φόβο για το σχεδιασμό και την προσέγγιση νέων δημιουργικών στόχων. Μέσα σε αυτόν λοιπόν τον οικονομικό, κοινωνικό και ηθικό κυκεώνα, οι νέοι μας καλούνται να διαχειριστούν κρίσεις που σίγουρα δεν τις δημιούργησαν αυτοί, κάτι που για το οποίο νιώθουν εντελώς ανέτοιμοι και απροετοίμαστοι. Αναμένονται ξαφνικά να επιδείξουν βεβιασμένα την ενηλικιώσή τους απέναντι σε περίπλοκα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα για το λόγο ότι μέχρι πολύ πρόσφατα, η προηγούμενη γενιά καλλιεργούσε μια πολύ διαφορετική προοπτική της κυπριακής πραγματικότητας χωρίς όμως να αντιλαμβάνεται το αντίτιμο του υπέρμετρου προστατευτισμού, δηλαδή την υπόσκαψη τους σθένους και την άμβλυση των κινήτρων των παιδιών της.

Το γύρισμα του καιρού μας υποχρεώνει πλέον να αναρωτηθούμε για την τεράστια ευθύνη που φέρουμε για τη χαμένη αυτοπεποίθηση και την απουσία της θέλησης των νέων μας ώστε να επενδύσουν στο μέλλον τους όπως αυτοί πραγματικά το εννοούν και θέλουν, μέσα από την απαραίτητη σκληρή δουλειά, πάθος, θάρρος, υπομονή και εγκαρτέρηση για οποιοδήποτε στόχο της ζωής τους κάτω από οποιοδήποτε συνθήκες αντίξοες ή ευνοϊκές. Κάθε γενιά έχει να αντιμετωπίσει κρίσιμες καταστάσεις και τα δικά της ιδιόζοντα προβλήματα. **Καθήκον και χρέος μας λοιπόν είναι - εάν πραγματικά αγαπούμε και νοιαζόμαστε γι' αυτή τη νέα γενιά- να μην αφοπλίσουμε τους νέους με συνεχείς μοιρολατρικές αναφορές σε "θύματα της σημερινής πανδημίας" αλλά να τους ενδυναμώσουμε με τα εφόδια εκείνα που θα τους επιτρέπουν να διαχειριστούν τις κρίσεις και προκλήσεις.**

Είναι μέσα σε αυτό το πλαίσιο που οφείλουμε να κάνουμε τη μόρφωση και την εκπαίδευση απόλυτη προτεραιότητα με το να επανεκτιμήσουμε και να επανεξετάσουμε τον πραγματικό ρόλο της παιδείας που δεν έχει να κάνει μόνο με τα ποσοστά επιτυχίας στις εξετάσεις αλλά και με την επανασύνδεσή της με την καρδιά των νέων. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από την καλλιέργεια της προσωπικής συμβολής στο συλλογικό καλό και την ενθάρρυνση στην ενεργή συμμετοχή στα κοινά δρώμενα μιας κοινωνίας. Το οφειλόμενο κληροδότημα στη νέα γενιά είναι η αγωγή ώστε να σταθούν οι νέοι στα πόδια τους μόνοι τους, η ενθάρρυνση στο να αποτινάξουν την αδιαφορία και να αναπτύξουν την ισχυρή θέληση για να πετύχουν.

Και όπως κάποτε είπε ο αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος Σωκράτης:

«Η παιδεία είναι πανηγύρι της ψυχής, γιατί σ' αυτήν υπάρχουν πολλά θεάματα

Σας ευχαριστώ